

УДК 37.04:340.6

СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ТРЕНІНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ У СИСТЕМІ СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ

Зуєва Л.Є., к. ю. н., доцент кафедри політології
Одеський національний політехнічний університет,
викладач
Національна школа суддів України,
суддя

Одеський апеляційний адміністративний суд

У статті відображені сучасні світові підходи до навчання суддів і методики навчання дорослих з урахуванням специфіки суддівської аудиторії. Суддівська освіта повинна охоплювати не лише знання матеріального та процесуального права, вона також повинна допомагати суддям розуміти соціальний контекст справ, які вони розглядають, – розуміти суспільство, в якому вони живуть та працюють, передбачати наслідки своїх рішень як для окремої людини, так і для груп населення, зокрема й вразливих, громади і суспільства загалом. Також важливо, щоб судді мали можливість поділитися й обмінятися власним досвідом. Саме інтерактивні методи навчання дають таку можливість.

Ключові слова: суд, суддя, суддівська освіта, методи інтерактивного тренінгового навчання, технології, наставник, учень, навчання дорослих, професійна освіта.

В статье отражены современные мировые подходы к обучению судей и методики обучения взрослых с учетом специфики судейской аудитории. Судейская образование должно охватывать не только знания материального и процессуального права, оно также должна помогать судьям понимать социальный контекст рассматриваемых дел – понимать общество, в котором они живут и работают, предвидеть последствия своих решений как для отдельного человека, так и для групп населения, прежде всего – уязвимых, и общества в целом. Также важно, чтобы судьи имели возможность поделиться и обменяться собственным опытом. Именно интерактивные методы обучения дают такую возможность.

Ключевые слова: суд, судья, судейская образование, методы интерактивного тренингового обучения, технологии, наставник, ученик, обучение взрослых, профессиональное образование.

Zuieva L. Ye. THE SPECIFICITY OF THE USE OF INTERACTIVE TRAINING TOOLS IN PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL TRAINING OF PROFESSIONAL JUDGES IN THE SYSTEM OF JUDICIAL EDUCATION

The article reflects contemporary world approaches to the training of judges and methods of adult education, taking into account the specifics of the judging audience. In its content, judiciary education should include not only the knowledge of material and procedural law, it should also help judges understand the social context of the cases they are contemplating – to understand the society in which they live and work, to foresee the consequences of their decisions for the individual as well and individual groups of people, especially vulnerable, community and society as a whole. It is also important that judges have the opportunity to share and share their own experiences. It is the interactive teaching methods that give this opportunity.

Key words: court, judge, judge education, methods of interactive training, technology, mentor, student, adult education, vocational education.

Постановка проблеми. Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Концепція національних стандартів суддівської освіти та Стратегія розвитку Національної школи суддів України на 2016–2020 рр. передбачають докорінні зміни в підходах до суддівської освіти. Це заміна традиційних академічних методик викладання у формі лекцій на сучасні інтерактивні методи навчання. Останні являють собою різні методи ефективного засвоєння навчального матеріалу – міні-лекцію, роботу в малих групах, колективне розв'язання практичних завдань (ситуаційні вправи, ділові та рольові ігри, інтерв'ю) тощо.

Це основні принципи суддівської освіти, які поділяють всі інституції з підготовки суддів, що є членами Міжнародної організації суддівської освіти (IOJT). Проте такий перехід від академічного до інтерактивного методу викладання потребує не лише часу, але й отримання нових практичних навичок викладачами Національної школи суддів України (далі – НШСУ), засвоїти які допомагають українсько-канадський проєкт «Освіта суддів – для економічного розвитку» й інші проєкти міжнародної технічної допомоги. Зокрема, активно відбувається передача 26-річного досвіду навчання суддів Національного суддівського інституту

Канади, яким фахівці Інституту щедро діляться зі спеціалістами НШСУ під час впровадження вищезазначеного проекту протягом 2012–2017 рр. Водночас нагальною залишається потреба в методичних матеріалах, які сприяли б зміцненню інституційного потенціалу НШСУ для ефективного й якісного виконання завдань, покладених на неї законодавством, а також допомогли викладацькому складу Школи оволодіти новими навичками і вдосконалити викладацьку майстерність.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемні питання щодо використання інтерактивних технік під час навчання дорослих взагалі й у системі суддівської освіти зокрема перебувають у полі зору фахівців [1; 2; 3]. Це обумовлено намаганням вирішувати актуальні проблеми професійної підготовки суддів ефективно і послідовно, спираючись на доробок сучасних науковців як України, так і зарубіжжя, які вивчають методологічні, теоретико-практичні психолого-педагогічні ресурси.

Під час впровадження в навчальний процес суддівської освіти сучасних освітніх технологій принципово важливо враховувати й особистісно-професійні особливості педагога: його знання, досвід використання інтерактивних тренінгових методик. Поки викладач не переконується сам в дієвості того чи іншого підходу, тієї чи іншої технології, він не здатний їх комплексно застосовувати, а отже, і ефективність «адміністративного» підходу до їх застосування буде сумнівна.

Не занурюючись глибоко в історію виникнення інтерактивних методів навчання, адже це не є предметом нашого дослідження, зауважимо, що канадському досвіду застосування інтерактивних тренінгових методик у суддівській освіті вже понад чверть століття [4; 3].

У переважній більшості зазначених вище джерел авторами розглядаються питання про сучасні підходи до організації навчання й сутності інтерактивних технологій, обґрунтованість типології та структури занять з їх використанням, конструктивність рекомендації щодо поєднання різних моделей навчання. Деякі дидактики вищої школи розглядають інтерактивне навчання як сукупність технологій, групову та кооперативну форми організації навчальної діяльності; увага приділяється й обґрунтуванню нових підходів до оцінювання, ефективності певної технології, основним етапам розроблення діагностувальної процедури.

З позицій домінант інтерактивного навчання саме дорослих, багатьма авторами конкретизовано основні теоретичні поло-

ження та базові характеристики освітнього процесу; особливості такого явища, як «інтерактивна технологія навчання для дорослих», уточнюються змістові аспекти поняття інтерактивності для систем дистанційного навчання, описуються варіанти андрагогічних моделей інтерактивного навчання й умови їх використання; обґрунтовується сукупність форм і методів навчання дорослих. Багато уваги приділяється методичним аспектам (зокрема й через виявлення порівняльної ефективності) пояснення прикладів застосування елементів інтерактивних технологій: виявленню активних форм і методів навчання. Маємо зазначити, що нині акцентуються методи стимулювання творчої активності (творчі ситуації, навчально-творчі задачі) та навчання у співробітництві (навчання в малих групах). Зокрема, детально описуються методи «проектів», «дискусій», «рольових ігор», «мозкової атаки», «метод Дельфі», проблемне навчання, кейс-метод [2; 1; 5].

Так, у ст. 56 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 402–VIII визначено, що суддя має право підвищувати свій професійний рівень і проходити із цією метою повну підготовку.

У межах Українсько-Канадського проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку», який фінансується Міністерством міжнародних справ Канади, 2017 р. було розроблено навчальний посібник для викладачів (тренерів) «Інтерактивні методи навчання у підготовці суддів» [3].

У посібнику, зокрема, обґрунтовується необхідність застосування інтерактивних методів у підготовці суддів, пояснюються особливості підготовки суддів і загалом системи суддівської освіти в Україні.

У першій частині посібника окреслюються загальні підходи до навчання дорослих шляхом ознайомлення читачів із теорією Девіда Колба [6], який запропонував модель навчального циклу на базі досвіду. Вичерпно, на наш погляд, пояснюється, що мотивація та задоволеність професією, зокрема, завдяки усвідомленню високого професійного рівня, є важливими чинниками, які враховуються в навчанні дорослих. Цікавим є те, що окремий розділ присвячений питанням Національних стандартів суддівської освіти як системи координат підготовки суддів. Ґрунтовно доводиться теза про те, що НШСУ організовує тренінги як форму підготовки суддів, що є обов'язковими в межах підготовки, а також тренінги, які суддя має право обрати залежно від своїх потреб [2, с. 18]. Другий розділ посібника присвячується систематизації практичних рекомендацій щодо розроблення навчаль-

них курсів для суддів (у формі тренінгів). Наведемо приклад деяких запропонованих автором порад щодо визначення навчальних цілей і очікуваних результатів, систематизації фахових знань, умінь, навичок і ставлень, принципів підбору змістовного матеріалу для досягнення навчальних цілей і очікуваних результатів, оптимізації самостійної роботи, поради щодо структурування навчального матеріалу відповідно до інтерактивних методів навчання, видів навчальних методів. Найбільш прогресивним і актуальним доробком авторів цього збірника, який заслуговує на особливу увагу суддів-викладачів, вважаємо пояснення таких аспектів, як експрес-опитування за допомогою «клікерів», умотивованість порядку денного тренінгу, оформлення роздавальних матеріалів для учасників і матеріалів для тренерів, використання аудіовізуальних засобів, використання фліп-чартів, проведення нарад тренерів за результатами навчання.

Постановка завдання. Мета статті – довести думку про те, що лише ті викладачі, які пройшли спеціальну підготовку й оволоділи психолого-педагогічними техніками навчання, повною мірою фахово зможуть використовувати інтерактивні методи в процесі навчання суддів з отриманням максимального ефективного результату.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри безсумнівні переваги інтерактивних методів навчання суддів, у зазначених вище роботах науковців і практичних посібниках взагалі не висвітлюється психолого-педагогічний аспект підготовки суддів. Досить побіжно, як нам здається, згадуються питання, що пов'язані з урахуванням соціального контексту. Хоча прикладів із тренінгів щодо гендерної рівності та питань насилля є чимало. Нам така ситуація здається досить закономірною та виправданою, адже питання психолого-педагогічної підготовки суддів мають особливості і потребують відповідної наукової роботи для поглибленого вивчення на всіх щаблях науки і практики (від загальнофілософсько-методологічного до педагогіко-практичного).

Д. Маккавлі наголошувала у своїх виступах на тому, що в освітніх програмах в Канаді із проблематики психологічного здоров'я суддів, окрім суддів, задіяних у плануванні та впровадженні програм, допомагають ще й різноманітні експерти. Наприклад, канадські експерти з питань суддівської освіти дійшли висновку, що навчання суддів більш ефективне, коли тематика виходить за межі зони комфорту суддів. Зокрема, це стосується суто психологічної підготовки, само-

рефлексії. А навчити цьому мають досвідчені педагоги-експерти. Саме такі програми Інституту успішно впроваджуються в Канаді, для деяких суддів вони стали суттєвим поворотним моментом. Наприклад, системою підготовки суддів у Канаді передбачено засвоєння двох курсів. Перший – «Прикладне мистецтво суддівства» – навчальний курс, який викладається вже кілька років. Ідея цього курсу полягала в тому, що саме цей робочий термін є оптимальним для того, щоб спинитися та проаналізувати свою роль як судді, свій рівень самореалізації та потенційні можливості розвитку кар'єри. Однак у процесі щоденної роботи не так вже й багато часу для самоаналізу; друга програма – «Як не лише вижити, але й бути успішним: оптимізація ефективності роботи та покращення здоров'я суддів». Так само, як і в програмі «Прикладне мистецтво суддівства», тут зосереджено увагу і на вдосконаленні навичок, і на продуктивності суддівства, і на аспектах особистого фізичного здоров'я суддів.

Завдяки успіху ці курси навіть не рекламуються серед суддів, але на них завжди є додаткова черга бажаючих, бо тут фахівці проводять і дискусії (зокрема й про стратегію збереження здоров'я суддів, про важливість фізичних вправ і медитації, про харчування тощо). Йдеться про важливість належного балансу роботи і приватного життя та наявності гармонійного середовища за межами кола професійних обов'язків. Оскільки все зазначене має наукове підґрунтя, суддям простіше сприймати навчальний матеріал курсів. Варто зауважити, що всі дискусії й матеріали в межах освітніх програм із психолого-педагогічної підготовки суддів є конфіденційними. Це частина корпоративної культури, експерти її дотримуються для того, щоб судді могли щиро і правдиво висловлювати свої думки.

Ключовими явищами, які віддзеркалює методика реалізації психолого-педагогічної підготовки суддів у системі суддівської освіти, на наше глибоке переконання, є: досвід, психологічний досвід, соціальний контекст і педагогічна майстерність. Поняття «досвід» у «Тлумачному словнику» І. Ожегова визначається як віддзеркалення у свідомості людей законів об'єктивного світу та суспільної практики, що відбувається в результаті їх активного практичного пізнання [8, с. 458]. Але, якщо досвід не стає емоційним, естетично і змістовно значущим для особистості, не може відбутися педагогічної дії, тому такий досвід не стає ціннісним [9]. В останній роботі І. Зязюна «Сугестологічна природа досвіду особистості» [10] зазначається, що психологіч-

ний досвід особистості є ексклюзивною домінантною підвалиною її «Я-концепції». За своєю визначальною перевагою в житті людини, з одного боку, і за рівнем нерозробленості, з другого, психологічний досвід у наш час належить до розряду таких духовних утворень, поза якими не відбувається жоден подих людини, жодна мить її життєдіяльності, мислення й творчості, благополуччя й невдач.

У науковому аналізі проблематики психологічного досвіду, коли без нього будь-яке дослідження в системі «людина – людина» не може вважатися остаточним, набуває важливості проблема виокремлення висхідного понятійного ряду індивідуального психологічного досвіду. До нього належать: визначення категоріального простору досвіду, основних принципів його формування й розвитку, системоутворювального чинника, структурно-динамічної організації, рівнів і підструктур, характеру трансформаційних і адаптаційних процесів тощо.

Як відомо, категорія «психологічний досвід» відсутня в загальній і віковій психології, не кажучи вже про педагогіку. На наш погляд, психологічний досвід більш рельєфно й змістовно представляє цілісність Людини взагалі й Особистості зокрема. Навіть більше, життєва практика людини базується на сукупності досвідів (наприклад, інтелектуальному, пізнавальному, апперцептивному, моральному, естетичному, культурному, професійному, життєвому та ін.), які стають своєрідними одиницями психологічного досвіду, у ньому «розчиняються» і ним представляються.

В аспекті аналізу поняття «психологічний досвід судді» доречно по-новому оцінити культурно-історичну теорію Л. Виготського. Визнаний психолог виокремлює й аналізує три ніби самостійні види досвіду: історичний, соціальний і подвоєний. В одній із перших своїх праць, де вчений визначає нові методологічні позиції психології, «Свідомість як проблема психології поведінки» (1925 р.) [11], він систематизує визначальні аспекти поняття «досвід», показує їх внутрішній зв'язок. Про історичний досвід він пише так: «Усе наше життя, праця, поведінка базуються на найширшому використанні досвіду прожитих поколінь, який не передається через народження від батька до сина. Умовно позначимо його як історичний досвід» [12, с. 84]. Не розкриваючи психологічного механізму такого «непередавання», Л. Виготський тут же вводить поняття «соціальний досвід», джерелом якого є життєдіяльність індивіда в реальному часі і відповідному соціальному оточенні. Під-

креслюючи зв'язок історичного досвіду із соціальним, Л. Виготський робить висновок, що поряд з історичним «повинен стояти досвід соціальний, досвід інших людей, який входить досить значним компонентом у поведінку людини» [12, с. 84].

Ми погоджуємося з думкою І. Зязюна, що психологічний досвід є структурно-динамічним формоутворенням життєдіяльності-дії індивіда [10, с. 13]. Відомо, що будь-який зміст має форму, будь-яка форма – змістовна. За своєю природою досвід є фіксованою формою життя людини. У цій формі лише психологічний досвід може узагальнити і на своїй людиноцентристській підвалині уможливити формування й розвиток різноманітності часткових життєвих соціальних досвідів-контекстів як його складових одиниць.

У контексті вищезазначеного привертає увагу доробок знаного авторитета – В. Бехтерева. Так, у результаті проведених досліджень були одержані відомості, що стали відправним пунктом усіх його пошуків у сфері психології. Згідно з уявленнями вченого, нервова, чи психічно-нервова енергія сама собою не тотожна психічним явищам. Для цього необхідно, щоб вона проходила певний шлях через відповідні структури нервової системи. У праці «Про локалізацію свідомої діяльності у тварин і людини» В. Бехтерев стверджує: «Усвідомленою є лише та частина психіки, яка виникає під час руху первинного струму через філо- і онтогенетичні наймолодші утворення мозку, в яких зустрічає максимальний опір, залежний від складності структур відповідних відділів нервової системи» [13, с. 36].

З урахуванням наукових напрацювань маємо підкреслити загальноновизнану тезу про те, що авторитет наставника, особистість викладача має значно більший вплив, ніж вплив середовища. Авторитет його в будь-якому разі важливіший чинник у житті. Учень, незалежно від віку, сприймає слова авторитетного вчителя найчастіше як безумовну істину. Якщо ж вони будуть часто повторюватися, то не може бути для нього жодного сумніву. Під час педагогічної дії настрій педагога завжди безпосередньо передається учню. Тут виникає питання про роль навіювання як елемента педагогічної дії в самому викладанні, адже багато залежить від авторитету вчителя, уміння впливати на учнів і своїм прикладом, і способом викладання предметного матеріалу.

Вважаємо, що дуже важливо в освітній діяльності підтримувати й розвивати самостійну роботу, самостійність і критичність думок, але викладачу необхідно тримати повсякчас на увазі: матеріал, що кладеться

в основу характеру, соціального контексту, засвоюється безпосереднім прищепленням ідей та почуттів.

Як зазначалося, особиста свідомість є вищим в розвитку та найбагатшим за змістом ступенем свідомості. Вона пов'язана, передусім, з вольовими процесами й активною увагою. Саме воля, активна увага й активне сприймання є важливішими складниками людського «Я», особистої свідомості в пізнанні й практичному перетворенні світу. Дякуючи волі, людське «Я» «впливає певним чином на оточуючий нас світ, активна ж увага дістає із зовнішнього сприймання певні враження, які, дякуючи належності активної уваги нашому «Я», вступають в тісне співвідношення з останнім, стаючи міцним його набутком» [14, с. 629].

Таке усвідомлення підтримує мотивацію щодо власних дій, погоджуючи їх із почуттями оточуючих, та сприяє розвиткові корисних соціальних навичок, які є вельми значущими для лідерства та колективної праці. Емоційне усвідомлення починається з налаштування на потік почуттів, який постійно присутній у кожній людині, та визнання того, що емоції формують саме те, що людина сприймає, про що вона думає та що робить. Із цієї тези випливає, що почуття впливають на тих, з ким людина взаємодіє. Отже, і для суддів це значить розуміння того, що їхні власні емоції в процесі педагогічної взаємодії під час професійної освіти можуть «переходити на інших, приводячи до кращого або гіршого результату». Суддя з добре розвинутим емоційним усвідомленням осмислює власні емоції в будь-який момент часу, навіть відчуває їх фізично. Він спроможний вербально висловити їх, а також показати, наскільки доречними є ці прояви в соціальному відношенні.

На жаль, не тільки судді, а навіть викладачі нерідко самі не завжди розуміють головну мету впливу на суб'єкта педагогічної дії під час організації процесу професійної підготовки, звертаючи увагу тільки на її суто технічно-професійні етапи опанування фаховими знаннями та навичками. Це трапляється тому, що вони «забувають» про те, що гармонійний розвиток особистості пов'язаний з емоційно-ціннісним моральним ставленням суб'єкта до самого себе, до обраної професії та ґрунтується на взаємовідносинах з іншими.

«Біологічний розвиток, хоча і окреслюється вродженою генетичною програмою, але по-різному відбувається з огляду на соціальної контекст, що визначається соціальною програмою, яка проявляється в наявному досвіді, але, у свою чергу, по-різному реалізується залежно від біологічно-

го» [15, с. 173]. Але емоційне усвідомлення можна розвивати. Таке усвідомлення допомагає людині приймати рішення, не зраджуючи власним найважливішим цінностям.

Зауважимо, що особисті соціальні цінності – не піднесені абстракції, а внутрішні переконання, які людині ніколи не вдається досить повно висловити, майже так само, як і почуття.

Отже, зосередженість, або усвідомлена увага, – це шлях до сприйняття позитивного ціннісного досвіду та його розвитку. Водночас добросовісність, зосередженість і мудрість ґрунтуються на трьох фундаментальних функціях мозку: регулюванні, навчанні та відборі. Як зауважують дослідники, мозок людини регулює себе і всі інші системи організму самостійно через процеси збудження і гальмування – зелене і червоне світло. Мозок навчається, створюючи нові нервові ланцюги, і зміцнює або послаблює старі, відбираючи ті, що його досвід навчив вважати значущими. Наприклад, навіть дощового хробака можна навчився обирати шлях, на якому йому не загрожує електрошок [16].

З огляду на наукові узагальнення, очевидним є те, що психіка містить накопичений досвід: потік подій поступово формує мозок і, відповідно, психічні особливості. Так, викладач, організуючи педагогічну дію, впливає безпосередньо на психічні структури особистості. Педагогічна дія в аспекті психолого-педагогічної підготовки суддів як її суб'єктів проявляє свою психопедагогічну сутність, де підґрунтям впливу є урахування нейропсихологічних особливостей мозку людини.

Нами враховувалося, що основними способами ефективного психопедагогічного впливу є: використання «м'якого» переконання, спонукання, навіювання; організація (створення або вибудовування) ситуації, в якій потрібні дії відбуваються закономірно і природно; управління баченням, почуттями й емоційним станом. Тут властивостями сприйняття або перцепції (від лат. *perceptio*) – чуттєвого пізнання предметів навколишнього світу є: предметність, структурність, апперцептивність, константність, вибірковість і осмисленість. Етапами осмислення є: 1) селекція; 2) організація; 3) категоризація; 4) настанова сприйняття; 5) досвід. Як зазначають науковці, спостереження за своїм внутрішнім світом, усвідомлення відносин (рефлексія), що виявляються в процесі інтеракції (взаємодії) людини із зовнішнім світом, є сукупністю внутрішніх і зовнішніх функцій системи відносин, відповідальних за підтримку її цілісності [9].

Підкреслимо, що показником майстерності діяльності у системі «людина – людина» є здатність володіти собою. Отже, педагогічна техніка (сукупність внутрішніх (уміння керувати своєю поведінкою) і зовнішніх (уміння впливати на особистість і колектив) прийомів) є умовами психолого-педагогічної підготовки суб'єктів педагогічної дії. Керувати звичками, формувати тільки корисні для розвитку особистості, для здоров'я і повсякденної діяльності – значить, свідомо і цілеспрямовано удосконалювати стиль своєї поведінки.

Отже, особливостями застосування інтерактивних тренінгових методик у психолого-педагогічній підготовці професійних суддів у системі суддівської освіти доцільно визначити: забезпечення системності психолого-педагогічної підготовки професійних суддів – суб'єктів педагогічної дії в системі суддівської освіти та своєрідність інтерактивних методик, якими мають володіти викладачі-експерти.

Зауважимо, що важливість регулярних тренувань є науково доведеним фактом. Йдеться про запоруку досягнення стабільного результату в будь-яких видах діяльності. Тому сталисть практики емоційно-вольової саморегуляції поведінки в межах психолого-педагогічної підготовки суддів є необхідною. Під час аутогенних тренувань використовуються три основні шляхи впливу на стан нервової системи (ритм дихання; активна роль уявлення, чуттєвих образів; регулююча і програмуюча роль слова). Як вважають науковці, в аутогенних тренуваннях ці впливи використовуються послідовно в комплексі: релаксація + уявлення + словесне самонавіювання [17].

Аутотренінг є прикладним методом розвитку внутрішньої педагогічної техніки. Медитація являє собою стан, в якому досягається вищий ступінь концентрації уваги на певному об'єкті або ж, навпаки, повне «розосередження» уваги. У результаті систематичного медитування в людини виникає якісно новий рівень мислення, самоусвідомлення, загострюється інтуїція, позитивні відчуття тощо. Як відомо, використання медитативних технік приводить до зняття внутрішніх психічних бар'єрів, дезактивації дії негативних подразників, сприяє позитивній перебудові та зміцненню психічних функцій, що пов'язані з емоційно-вольовою сферою людини. Саме тому медитація розглядається як практичний метод психопедагогічної підготовки.

Саморефлексія набутого досвіду переконує, що вміння враховувати психофізіологічний емоційний вплив кольорів на суб'єктів педагогічної дії в освітньо-вихов-

ному просторі також є зовнішньою педагогічною технікою вчителя-майстра. Адже педагог може вдало використовувати різні кольори для організації інтер'єру класу/аудиторії, відповідні відтінки у своєму одязі й оточуючих предметах, у створенні мультимедійних презентацій тощо. Мова кольору універсальна, вона сприймається однаково, незалежно від національної приналежності та культури. Ось чому педагогу вкрай необхідно не тільки володіти знаннями щодо впливів кольорів на психоемоційний і фізичний стан людини, а ще й професійно їх застосовувати під час організації педагогічної дії, особливо для розвитку ціннісного досвіду її суб'єктів.

Висновки із проведеного дослідження. Отже, узагальнюючи вищезазначене в аспекті психолого-педагогічної підготовки суддів у системі суддівської освіти в Україні, зауважимо, що новизна підходів пов'язана з використанням ключових ідей психопедагогіки як інтегративної науки про гносеологічні засади професійної діяльності педагога-майстра щодо гармонійного розвитку особистості, педагогічної майстерності; нейропсихології як підґрунтя впливу педагога – головного суб'єкта педагогічної дії. Конструктивність такого підходу вбачається нами, насамперед, у цілісному поєднанні та використанні новітніх здобутків як природничих, так і гуманітарних наук щодо пояснення новопосталих педагогічних явищ сучасної освітньої сфери.

Під час інтерактивного навчання відбувається переосмислення, зміна у сприйнятті, структурування, перебудова на певну логіку розв'язання завдань. Інтерактивне навчання – це навчання в процесі практики. Але це більше, ніж просто практика. Це навчання шляхом осмислення (рефлексії) власних дій, оскільки в процесі дії відбувається аналіз, люди замислюються, що вони роблять і яким чином, а також – завдяки аналізу власних дій – дізнаються дещо нове про себе та власну поведінку.

Ці питання є актуальними не лише для Національної школи суддів України, а й для закладів суддівської освіти інших держав. Особа може бути хорошим спеціалістом, але не кожний компетентний спеціаліст зможе донести до аудиторії свої знання. Сьогодні існує безліч методик навчання, але надзвичайно важливим і актуальним є запровадження саме інтерактивних методів навчання в процесі підготовки та підвищення кваліфікації суддів. Інтерактивні методи цікаві, інноваційні та дуже добре сприймаються слухачами НШСУ, проте для тренерів вони можуть бути своєрідним випробуванням, оскільки вимагають не лише значно

більших зусиль (інтелектуальних, творчих, часових тощо.), але й спричиняють чимало несподіванок, часто містять небезпеку захоплення формою на шкоду змісту. Тому, на нашу думку, лише ті викладачі, які пройшли певну спеціальну підготовку й оволоділи психолого-педагогічними техніками навчання, повною мірою фахово зможуть використовувати інтерактивні методи в процесі навчання суддів з отриманням максимально ефективних результатів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пометун О. Формування громадянської компетентності : погляд з позиції сучасної педагогічної науки / О. Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 34–42.
2. Сисоева С. Інтерактивні технології навчання дорослих : [навчально-методичний посібник] / С. Сисоева. – К. : ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
3. Фулей Т. Інтерактивні методи навчання у підготовці суддів : [навчальний посібник для викладачів (тренерів)] / Т. Фулей. – К. : ФОП Ю.Я. Клименко, 2017. – 156 с.
4. Lennox Brian W., Williams Natalie. Social context and judicial education in Canada / Brian W. Lennox and Natalie Williams // *Judicial Education and Training. Journal of the International Organization for Judicial Training*. – 2013. – Volume 1. – Number 1. – P. 31–44. (Соціальний контекст та суддівська освіта в Канаді).
5. Семенова А. Теоретичні і методичні засади застосування парадигмального моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів : дис. ... д. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. Семенова. – Тернопіль, 2009. – 663 с.
6. Kolb D. A. *Experiential learning : experience as the source of learning and development* / David A. Kolb. –

Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall. – Paperback, 1984. – 272 p. (Експериментальне навчання : досвід як джерело навчання та розвитку).

7. Маккавлі Дебора Д. Психологічні аспекти суддівської освіти в Канаді / Дебора Д. Маккавлі // *Слово Національної школи суддів України*. – 2014. – № 3(8). – С. 152–157.
8. Ожегов С. *Словарь русского языка* / С. Ожегов. – Издание 8-ое, стереотип. – Москва : Издательство «Советская Энциклопедия», 1970. – 900 с.
9. Семенова А. Ціннісний вимір досвіду суб'єктів педагогічної дії : [монографія] / А. Семенова. – Одеса : М.О. Бондаренко, 2016. – 436 с.
10. Зязюн І. Сугестологічна природа досвіду особистості / І. Зязюн // *Психологія і особистість*. – 2015. – № 1 (7). – С. 10–29.
11. Выготский Л. Сознание как проблема психологии поведения / Л. Выготский // *Психология и марксизм* ; под ред. К. Корнилова. – М. ; Л., 1925. – С. 175–198.
12. Выготский Л. *Вопросы теории и истории психологии* : в 6-ти т. / Л. Выготский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – С. 84.
13. Бехтерев В. *Объективная психология* / В. Бехтерев. – СПб., 1907. – Вып. 1. – С. 36.
14. Бехтерев В. О личном и общем сознании / В. Бехтерев // *Вестник психологии, криминальной антропологии и гипнотизма*. – 1904. – Вып. 9. – С. 6 ; Stones E. *Learning and Teaching : A Programmed Introduction*. – N. Y., 1978. – 84 p. (Освіта і навчання : програмне введення).
15. Мендиус Р. Мозг и счастье. Загадки современной нейропсихологии / Р. Мендиус, Р. Хансон ; пер. с англ. В. Штаерман. – М. : Эксмо, 2013. – 320 с.
16. Самоха Р. Інноваційні технології фізичного виховання студентів педагогічних університетів із застосуванням народних традицій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Р. Самоха ; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2007. – 20 с.

УДК 378:[7.011.3–051:(004+51)]

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Карабін О.Й., к. пед. н.,
доцент кафедри інформатики і методики її викладання
*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира
Гнатюка*

У статті розглянуто концептуальні основи формування професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій. Здійснено аналіз науково-педагогічних праць із професійного саморозвитку майбутніх фахівців. Визначено структурні компоненти сформованості професійного саморозвитку майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій: мотиваційний, когнітивний, емоційно-вольовий, психофізичний, конструктивно-прогностичний, операційно-діяльнісний. Визначено етапи реалізації кожного з компонентів професійного саморозвитку майбутніх фахівців.

Ключові слова: *інформатизація освіти, інформаційні технології, професійна діяльність, професійний саморозвиток, компоненти професійного саморозвитку, професійна компетентність.*